

Känslans betydelse för kosmopolitiska överväganden¹

Martha Nussbaum

This article was written only a couple of days after the tragic terror attack against World Trade Center in New York, and Pentagon in Washington. The author is worried that the tragedy that has happened to the United States of America will lead to a reaction against Islam and Muslims everywhere. Alas, such tragedies tend to whip up strong patriotic emotions that can easily lead to seeing the world in terms of we and them, and demonizing an Islamic "other". Nussbaum tries in this very situation to reinforce the message of cosmopolitanism, by drawing upon our capacity to see each other as fully human, as reasonable and emotional humans.

I denna fruktansvärda stund hyser vi starka känslor för vårt eget land. Vi känner rädsla och sorg, vi känner oss överumplade och kränkta. Hela den massmediala bevakningen av terrordåden mot World Trade Center och Pentagon framställer händelsen som ett övergrepp på vår nation och det är också så vi ser det, det är naturligt. Vi upplever händelsen som något fruktansvärt därför att det handlar om vår nation, inte vilka liv som helst utan amerikanska liv. Världen har nått en ände på ett sätt som aldrig varit aktuellt för amerikaner tidigare då katastrofer drabbat andra människor på andra platser i världen. Folkmorden i Rwanda upprörde aldrig våra känslor i en sådan utsträckning att vi krävde humanitära ingripanden. Varken översvämningar, jordbävningar, cykloner eller de tusentals människor som dagligen dör av undernäring och epidemier kan få den amerikanska världen att stanna upp. Det finns inga katastrofer som förmått framkalla några större känslor av sorg eller sympati, medkänsla eller empati.

Medkänsla och empati är möjligen djupt rotade i vårt biologiska arv. Men även om vi föreställer oss att medkänsla och empati har ett biologiskt arv behöver det inte betyda att empati och medkänsla skulle behöva vara något artskilt från tänkande. Faktum är att Aristoteles, för länge sedan, antog att medkänsla förutsätter tre olika tankar; att något allvarligt hotfullt

drabbat en annan människa, att denna allvarliga och hotfulla händelse inte var den andra människans eget fel samt att vi själva är sårbara på ett liknande sätt. Det skulle innebära att empati eller medkänsla etablerar en relation mellan vårt eget intresse och realiteten hos en annan människas lycka eller olycka. I den meningen har empati en moralisk dimension – på gott och ont. Vi förmår inte alltid upprätta någon medkänsla eller empati för människor som är långt ifrån våra egna förutsättningar och det sätt på vilket vi själva är sårbara. Vi saknar ibland förmågan att se allvaret i katastrofer, vi tar helt enkelt inte människors hunger eller sjukdom på allvar om de befinner sig på ett tillräckligt stort avstånd från oss själva. Denna oförmåga att sätta sig in i andra människors nöd utvecklas med vårt sätt att utveckla en naturlig medkänsla, från vår barndom till vuxen ålder. Vi utvecklar en intensiv känsla av samhörighet med det lokala och vi lär oss endast gradvis att utveckla en känsla av medlidande för människor som finns bortom vår omedelbara närhet. För många amerikaner stannar denna utveckling av medkänsla vid den nationella gränsen.

De flesta av oss växer upp och fostras att omfatta och bli övertygade om att alla människor är lika mycket värda. Åtminstone är det principen om alla människors lika värde, som de flesta av världens religioner förkunnar och i huvudsak vad den sekulära filosofin förutsätter. Men våra känslor omfattar något annat. Vi sörjer över dem som vi en gång kände men inte över dem vi inte kände. Och de flesta av oss amerikaner har starka känslor för Amerika men saknar motsvarande känslor för Indien, Ryssland eller Rwanda. I en mening är troligen känslornas snäva räckvidd någonting gott och fullt acceptabelt. Vi behöver utgå från värden vi förstår och värden som är meningsfulla för oss, annars kommer våra moraliska liv att bli innehållslösa och sakna angelägenhet. Aristoteles sa en gång att medborgarna i Platons idealstat, som förväntas känna omsorg för alla, troligtvis inte kommer att känna omsorg för någon eftersom omsorg utvecklas i mindre gemenskaper där känslan av tillhörighet är starkare. Om vi vill att de liv vi delar med andra skall innehålla starka känslor – för rättvisa i en orättvis värld eller omsorg i en värld där många lever under existensminimum – så skulle vi till att börja med klara oss bra med våra starka känslor för familjen, hemstaden och den egna nationen.

Omtanke borde emellertid inte stanna vid det egna hemlandets gränser. Amerikaner hemfaller alltför lätt till en sådan känslomässig inskränkthet. Medan andra var engagerade i att rädda judar undan förintelsen saknade amerikaner i gemen ett engagemang och det är klandervärt. Det krävdes ett Pearl Harbour för att vi skulle bistå de allierade. Inför folkmorden i Rwanda stoppade vår egen självtillräcklighet och osårbarhet oss från att föreställa oss Rwandas folk, som också skulle kunna vara vi, och vi var beklämmande

oengagerade inför deras situation. Idag är det alltför lätt för oss amerikaner att se världen i termer av en konfrontation mellan det goda Amerika och den onda Islamiska världen och demonisera alla muslimer som en konsekvens av detta, så väl här hemma som någon annanstans.

Empati, medkänsla eller att vara deltagande börjar i det lokala. Men om vi skall kunna leva moraliskt och emotionellt i någon sorts harmoni måste vi finna sätt att utvidga våra starka känslor och värderingar gentemot en mänsklig värld som helhet. Eftersom medkänsla och empati omfattar tänkande kan vi bilda oss en förmåga till medkänsla. Vi kan ta utgångspunkt i den tragedi vi står inför idag och begränsa vårt fokus till en solidaritet med amerikaner enbart och rikta ett misstroende mot den övriga världen. Vi kan också ta utgångspunkt i vår egen tragedi och utvidga vår etiska horisont. Genom att inse hur sårbart vårt eget samhälle är kan vi lära oss något om hur sårbara människans villkor är. Det är en sårbarhet vi delar med alla andra människor. Vi kan lära oss innebörden av att förlora någon man älskar i en oförutsedd katastrof som vi själva inte personligen råår för och vad det kan innebära för andra människor utanför vår egen kulturella räckvidd oavsett om det handlar om svält eller etnisk rensning. Våra medier och vår utbildning ger oss för lite kunskap om livet utanför våra egna gränser och hämmar vår moraliska inlevelseförmåga. I detta fruktansvärda ögonblick, i samband med dessa terrorattacker, kan vi revitalisera vårt engagemang för människors lika värde och lika humanitet. Ett krav är att samhällets media och utbildning bidrar till att vidga vår moraliska och etiska inlevelseförmåga genom att framställa även icke-amerikanska liv som fördjupade, mångfasetterade och emotionellt värdefulla. "Thus from our weakness," sa Rousseau, ur en sådan utbildning "our fragile happiness is born". Eller åtminstone kan den utvecklas.

Översättning Ylva Boman

Not

1. Den engelska titeln; *Cosmopolitical Emotions*, har översatts med "Känslornas betydelse för kosmopolitiska överväganden". Den medkänsla, empati, emotion som Martha Nussbaum vill hävda har sin grund i ett inkännande (känsla) som förutsätter att känslor vägleds av ett intellektuellt övervägande och att de är föremål för självreflexion. I Nussbaums författarskap omfattar tänkandet både intellekt och känsla, jämför med titeln i den svenska utgåvan av Nussbaums text *Känslans skärpa och tankens inlevelse* (1995).

